

XVI. 8708-1948. III. 19. - létes - szbs;

8853 - - VI. 26 - megves - szbs;

8965 - - XI. 15 - bőrlétes - jlt. és mennyelt. japi pót;

9.157 - 1949. IV. 7. - jlt. és mk. japi pót - szbs;

Csikgyentsimon, Csik vm., 1923. X. 22.

avatási ábrist. 979 1948-49. j. i. 9.

Rep: 1949. IV. 8.

a HESZÁR...
 JOG-REÁLLAPÍTÓ...
 789 48 49.
 Évk: 1949. évi február 28.
 dát. mell. ...

Íráskor kiadom:

Dr. Gressy Gyula

... Kausz Lipót

professzor úrnak.

Debrecen, 1949. február 28. -án.

Gressy
 c. i. déán.

T U L A J D O N J O G I

K O R L Á T O Z Á S O K .

Doktori értekezés a magyar magánjog
köréből.

Gáborossy Dénes
Gáborossy Dénes /
jogszigorló

Elfogadva. Először

febr. 1949 márc. 1.

„Egyes” jelzéssel elfogadva.

Debrecen, 1949. március 5.

Kamár László

7 2725

F o r r á s m u n k á k:

Alföldy: Magánjog; 1909.

Dr. Szende: Az utolsó évtized új élő jog-
szabályai; 1926.

Dr. Lányi: A magyar magánjog kézikönyve 1913.

Kolozsvári: Magyar magánjog; Bp. 1930.

Szászi-Schwartz: Új irányok a magyar magán-
jogban. Bp. 1911.

Grossmid: Jogszabálytan; Bp. 1905.

Tóth L. Magyar magánjog; Deb. 1923.

Venczel: A magyar magánjog rendszere;

M. Ig. M.: A polgári törvénykönyv törvényjavas-
latának tárgyalása a képviselőház
külön bizottságában; Bp. 1916.

: 1840-dik évi törvényczikkek; Pest
1861.

Gottl Ágost: Magánjogi döntvénytár 1908,
1907,1911.

Kuriai döntvények.

M.Belügy.M: Országos törvénytár;1920-1948 ig.

Dr.Térffy Gyula és Béla: Igazságügyi zsebé
könyvtár; Bp.1948.

Magyar Államvasutak : Vasuti Üzletszabály-
zat és Végrehajtási Utasítások.

A tulajdonjog a legteljesebb uralmat jelenti bizonyos dolog felett, azaz azt hogy tulajdonomat képező valamely dologgal a törvény keretein belül tetszésem szerint bántok. Azonban nem csak a törvény, hanem egyéni megkötés is korlátozhatja ezt a jogomat, s e szerint megkülönböztethetünk törvényi és egyéni, - személyi korlátozást.

A huszadik század derekán eljutottunk a szocializmus első lépcsőjéhez s mind inkább kezd kibontakozni egy kollektív társadalom képe, ami természetesen mind jobban és jobban igyekszik megnyirbálni az emberi egoizmus által beképzelt korlátlan jogokat s így legelsősorban a tulajdonjogot is.

Ha visszapillantunk a tulajdon mostani keretei közül a tulajdon régebbi for-

májára megállapíthatjuk, hogy máris jelentős haladást értünk el a tulajdonjog helyes értelmezése terén.

Az ókorban, de még a közép és újkorban is tulajdon tárgyát képezhette bármely dolog, mely emberi hatalom alá volt vonható beleértve még az embert is, ha az nevezetesen rabszolga lett vagy annak született.

A legteljesebb hatalom ezen tárgyak felett természetesen érvényesült is, hisz a régi jogok, így a római jog szerint is bárki jogos tulajdonával bármit csinálhatott.

A tulajdonjog eme értelmezése az első legerősebb támadást akkor kapta, mikor a keresztény eszme és világnézet kezdte hangoztatni a rabszolgák egyenranguságát, és a szabadokkal való mindenben egyenértékű voltát, és erkölcsi alapra helyezkedve tagadta

azt, hogy ember embert rabszolgaként tartson, mivel mindnyájan Isten előtt lelkünk szerint ítéltetünk meg és így egyenlők vagyunk.

Igy alakult ki lassan az emberiség szellemi fejlődésével az, hogy kezdték a rabszolgát is embernek tekinteni, eltörölték a rabszolgákkal való kegyetlen bánásmódot a rabszolgák megölését, majd eltűnt a rabszolgaság, amivel aztán megszűnt a tulajdonjog az emberiség egyik rétegén,

A fejlődés tovább tartott. A technika a mind modernebb viszonyok, rengeteg követeléssel léptek fel az egyéni tulajdon korlátatlanságával szemben, s a törvényhozás oda irányult, hogy az egyéni tulajdonnak ezt a korlátatlanságát az állam, a közösség érdekeinek megfelelően korlátozza.

Emberi együttélést el se lehetne képzelni úgy, hogy mindenki azt tegye amit akar, s hogy, mint a tulajdonjog meghatározásából kitűnik, ne a törvény szabja meg azon kereteket melyek meghatározzák az ember gazdasági helyzetét a társadalomban.

Egészen fölösleges itt teljesen kimeríteni a történelmi fejlődést és csupán a napjainkban is ismert, vagy a közelmúltban volt tulajdoni korlátozásokkal akarok foglalkozni.

Tulajdonjogi korlátozás minden esetben fennáll, amidőn a tulajdonos tulajdonjogából származó jogosítványában bármikép gátolva van. Megkülönböztethetünk ebből a szempontból terhelt tulajdont és időlegesen terhelt tulajdont. Az előbbi esetben a teher

magán a tulajdonjog tárgyát képező dolgon áll fenn és így a tulajdonjog átruházásával is terheli a dolgot, míg az utóbbi esetben a tulajdonjog egy meghatározott személy javára történő fennállásáig marad életben. Az új tulajdonost nem terheli. Ezt nevezhetjük időleges vagy személyi tulajdonkorlátozásnak.

Nézzük sorba az egyes tulajdoni korlátozásokat.

Nagy jelentősége van az ugynevezett szomszédjognak, mely alatt azt kell értsük, hogy két szomszédos telek tulajdonosa milyen behatást tartozik tünni egymásnak a szomszédos telek használatával kapcsolatosan.

A felek között jöhet létre egyes, a szomszédjog gyakorlásával kapcsolatos megál-

megállapodás, mely esetben szerződési tulajdonkorlátozásról beszélünk, azonban vannak olyan behatások is, melyeket megállapodás nélkül is egymásnak kölcsönösen tűrni tartoznak. Ezen behatások lehetnek közvetettek és közvetlenek. Közvetett a behatás mely a telek puszta használatával függ össze; pl. egy épület javításánál állványok emelhetők a szomszéd telken és a szomszédos tulajdonos ezt tűrni tartozik.

Közvetlen a behatás midőn nem a mindennapi használat, hanem a véletlen tehát a két telek szomszédi helyzete okozza a behatást az idegen tulajdonra. Ebben az esetben már előre igyekeznek az esetleges káros hatást megakadályozni és ezt a törvényi gyakorlat is támogatja. Nem lehet tetszés sze-

rint kutat furatni senkinek saját telkén, hanem a szomszéd kutjától legalább három méterre, nehogy a másik kut vizét elvezesse és ezzel kárt okozzon a szomszédjának. Nem köteles továbbá türni senki, hogy kutjától nem megfelelő távolságban szomszédja trágyadombot, emésztőgödrt létesítsen, mivel ezzel a kut vizét fertőzi meg.

A víz természetes lefolyását senki nem akadályozhatja meg. Tilos tehát pataknak folyónak folyását megváltoztatni azon célzattal, hogy ezzel a szomszéd tulajdonst^o károsítsuk meg.

Ezzel szemben senki nem tartozik türni, hogy a szomszédos telekről az esővizet akár csatornán, akár árokkal az ő telkére vezessék. Ez a tulajdon háborítását jelentené.

Ezen korlátozások mind magánszempon-
ból fontosak. Vannak azonban olyan korláto-
zások, melyek közérdekből fontosak s ezek a-
zok, amelyek a társadalomban élő emberi kö-
zösségnek kollektív együttműködését igyekez-
nek előmozdítani.

A társadalmi közösség mai legfejlet-
tebb formájában az államban a legfontosabb
korlátozásokat a tulajdonjogot illetően az
állam állítja fel.

Az állam tulnő a kicsinyes emberi
szempontokon, hisz célja az állam keretein
belül élő emberek, tehát a közösség minél
nagyobb anyagi, szellemi és erkölcsi tö-
kélyre való emelése. Ezt a célját természet-
esen csak úgy éri el, ha a közösség érdeke-
it tartva mindig szem előtt, akkor mikor an-

nak szükségét látja, teljes hatalmi pozíciójával szembehelyezkedik az egyéni érdekekkel és ha kell kényszerrel is valósítja a közösség érdekeit, letörve az egyéni érvényesülés határtalanságát.

Számos törvényünk van mely mind a kollektívizmus érdekeinek felismeréséből származik.

Ilyenek az 1885:23.tc. az 1879:31tc. 1894:12.-1883:20.- 1888:19. megfelelő korlátozó paragrafusai, s e törvények alapján kiadott nagyszámu rendeletek.

Az erdőtörvényünk szerint / 1879:31 tc/ tiltva van véderdőkben a tarvágás az engedélyezett vágás után a levágott területet pedig ujból erdősíteni kell. Ugyane törvény egyes területek védelmére elrendeli az erdő-

sitést. Tehát egyik esetben valaminek a nem
tevéására, másik esetben pedig éppen tevéssé-
gkényszeríti a tulajdonost. Előbbi esetben
nemleges az utóbbi esetben pedig tevőleges
tulajdonjogi korlátozásról beszélhetünk.

Az 1883:20. tc. 2.§-a szerint a tulaj-
donos földbirtokán vadászatot csak akkor üz-
het önállóan, ha a földbirtok egy tagban leg-
alább 200 kat. holdat kitesz. Eme rendelkezés
továbbá az, hogy több szomszédos ingatlanu-
lajdonos összeállhatott és 200 kat. holdat
kitevő közös birtokukon vadászhattak, az or-
szág vadállományának lelketlen kiirtását volt
hivatva megakadályozni.

Demokratikus kormányzatunk megszüntet-
te a nagybirtokot és így eme rendelkezés töb-
bé már nem aktuális. Az 5600/945. F.M. sz.
rendelet elkobzott és megváltott ingatlanon
a vadászatot egyenlőre nem engedélyezi

Későbbi rendeletek ezt oda módosították, hogy egyéni tulajdonon vadászni nem lehet, hanem a községek nyilvános árverésen a falu határát képező összes ingatlanokat bérbeadják az új alapszabályok szerint alakított vadásztársaságoknak.

Az 1885:23. tc. szerint a telek tulajdonosa ott ahol vízben tartós szükség mutatkozik túrni tartózik a telkén származó víz fölötti tulajdonjogának korlátozását.

Az 1888: tc. szerint a vízmeder tulajdonosa szintén számos korlátozásnak van alávetve.

Számos törvényünk van mely a közlekedési és ipari vállalatok felelősségével kapcsolatban, a fokozottabb veszélyek által okozható balesetek elkerülése végett szigorító rendelkezéseket tartalmaz az vállalat,üzem

biztonsági felszereléseire vonatkozólag. Ezek a rendelkezések magánjogba tartoznak annyiból, hogy tevőlegesen kényszerítik a tulajdonost valaminek a tevésére tehát tulajdonjogát korlátozzák, a büntetőjogba pedig azért, mivel az ellene vétőket jogi hátránnyal fenyegetik meg arra az esetre, ha a tulajdoni korlátozásnak nem tesznek eleget.

Az 1876:14.tc. a tulajdonos jogait a közegészségügy szempontjából korlátozza. Az egészségre ártalmas tápszerek, italok, közfogyasztási cikkek kártalanítás nélkül a tulajdonostól elvonhatók.

Közforgalmu vasutak szállításra felvett árukat megsemmisithetnek, ha azok a közegészséget veszélyeztetik, vagy járványos betegségeket okozhatnak. A fuvarozásra felvett

állatokat ha fenti okok fennforognak nem csak a fuvarozásból zárhatják ki, hanem a vasuti alkalmazottnak egyenesen kötelessége azokat megsemmisíteni. Kártérítéssel a vasut ilyenkor nem felel, sőt a felmerülő kiadásokat a fél tartozik megtéríteni./V;Ü. SZ. 58.§.4.bek./

A tulajdonjog közérdekű korlátozásai közül első helyen kellett volna emliteni a kisajátítást mint egy olyan tulajdoni korlátozást, mely napjainkban is igen gyakori jelenség, s mely nélkül se a kultúra, se a technika fejlődni nem tudott volna. Szándékosan hagytam hátra azonban ezt, mivel mint említettem ez az a legfontosabb tulajdonkorlátozás és így ezzel akarok a legkimerítőbben foglalkozni, bővebb vizsgálat alá véve az utolsó félszá-

zad jelentős törvényalkotásait, s legvégül a köztársaság fennállása alatt elért fontos eredményeket.

Kisajátítási alaptörvényünk az 1881:41. tc. szerint kisajátításnak az alábbi esetekben van helye.

1.közutak és közhidak építése, 2.vasutak létesítése; 3. csatornák létesítése; 4. folyóvizek szabályozása; 5.vizek és mocsarak lecsapolása; 6. árvizvédelem; 7.kikötők, raktárak és kikötői közraktárak építése; 8. futóhomok megkötése; 9.távirdák létesítése; 10.hadifontosságú művek létesítése; 11.állami épületek és intézmények létesítése; 12. a fentebb ismerttetett munkálatok bővítése, korszerűsítése szempontjából; 13. minden esetben midőn új kisajátítási törvény úgy intézkedik.

Itt kell megemlítsük az 1881:29, és az 1895: 38.tc-t. Az előbbi a műemlékek fenn-tartásáról az utóbbi pedig a katonai gyakor-lóterek felállításáról szól. Az 1921;51.tc. kislakások építésére alkalmas területek ki-sajátításáról, az 1922:16.tc. a trianoni béke-szerződés végrehajtásával kapcsolatos némely ingó és ingatlan dolgok és jogok kisajátítá-sáról szól.

Az 1920: 29.tc. kisajátítási jogot ad a minisztériumnak házhelyek kijelölése és kishaszonbérletek alakítására.

Ez az első törvényünk mely kisemberek javát volt hivatva szolgálni. A század ele-jén megindult szocialista áramlatok ettől kezdve mind jobban és jobban éreztetik hatá-sukat, és a különben nem munkáspárti kormá-

nyokat arra kényszerítik, hogy a munkásság, az ország dolgozó rétege felé gyakorolják a szociális ténykedéseket. Számos törvény kelt ezután, mely a rendszerváltozás előszele, s melyek mind azért láttak napvilágot, hogy az elkerülhetetlen rendszerváltozást, mely be is következett, minél későbbre halasszák.

Igy jött létre az 1920: 36. tc. mely közvetlen folyamánya volt a megrázkódtatásnak, mit az első proletárforradalom idézett elő.

A rend akkori urai rájöttek arra, hogy az éhező proletariátus jelenti a legnagyobb veszélyt a rendszerre. Hogy a nincstelen paraszti tömegeknek a városokba ipari gócpontokba való áramlását, s ezzel a szocialista eszmékkel való telitődését ellensu-

lyozni tudják, hozták létre a földbirtok reformot. Hogy mennyire a fentiek hozták létre a reformot bizonyítják azok a tények, hogy az idézett tc. 1.§-a szerint is földhözjuttatandók a vitézek, katonák, és gazdatisztek valamint közszolgálati alkalmazottak voltak, vagy ezek elhalálozván ezek árvái és hozzátartozói. Így akart támaszt nyerni a rendszer az esetleges újabb forradalom esetére a földdel megjutalmazottakban a többi munkásokkal szemben. Ugyanakkor a hatalmas latifundiumokat meghagyta, a hitbizományokat s egyéb kötött birtokokat szintén. A kiosztásra került földek jórésze hasznavehetetlen, gazdaságilag jóformán alig hasznosítható volt. Ettől eltekintve tulajdoni korlátozásnak kell tekintenünk annyiból, hogy a volt tulajdonos

önrendelkezési jogát megszüntette a földjének egy részén, és megváltás fejében azt másra ruházta át.

Bár visszapillantás mégis fontosnak tartom itt megemlíteni régi feudális rendszerünk igen komoly tulajdoni korlátozását a családi hitbizomány intézményét annál is inkább, mivel a háborút követő időkben ezen az alapon indulva több hitbizományszerű birtokot létesítettek a fentebb ismertetett földbirtokreformmal kapcsolatban.

A hitbizomány intézményét az 1687:9. és az 1723:1.tc.-ek honosították meg. Az idézett első törvény a hitbizomány létesítését csak a főneméseknek engedélyezte, a következő az 1723:1.tc. a köznemesekre is kiterjesztette.

, A hitbizományi kötöttség lényege az

volt, hogy a családi vagyont, vagy annak egy részét, vagy örökösen, vagy legalább több nemzedékre a család elidegeníthetetlen tulajdonává tette. E cél elérése érdekében az egész vagyont a család egy meghatározott tagja örökölte a szerint, hogy az alapító az alapító levélben milyen öröklést írt elő. Lehetett elsőszülöttségi, iz vagy korörökség.

A tulajdoni korlátozás abban állott, hogy a hitbizományt elidegeníteni nem lehetett, és beruházásokat csak a szükséges hasznos beruházások mértékéig lehetett eszközölni, de legfeljebb a leltári érték egy harmadáig. A terheléshez a hitbizományi bíróság hozzájárulása volt szükséges.

A hitbizomány fenti korlátozottságát az 1936: 11. tc. némileg módosította. Mint a

törvény 1.§-amondja " ajelen törvény célja, hogy a családi hitbizományt olyan intézmény-nyé alakítsa át, amely a földbirtok helyesebb eloszlásához, a népesedés előmozdításához, s a magasabb társadalompolitikai céloktól irányított nemzeti termeléshez fűződő egyetemes nemzeti érdekekkel összhangban van." Ezt a célját a törvény úgy akarta elérni, hogy a hitbizományi vagyon egy részét feloldani engedte a hitbizományi kötöttség alól, egy részét pedig az alatt hagyta. Az id. törvény hivatkozva arra, hogy így jelentős mennyiségű föld szabadulva fel a kötöttség alól a föld adás-vételi forgalom rohamos megindulása pedig a föld ingatlanok elértéktelenedését és a mezőgazdasági kisparasztnak elszegényedését vonná maga után, a kötöttség alól felszabadított inggat-

lanok forgalmát átmenetileg korlátozza.

Gyakorlatban fenti törvény változást nem hozott, mivel a hitbizomány tulajdonosától függött, hogy hitbizományi birtokát fel akarja-e szabadítani a kötöttség alól vagy nem.

Ugyane törvény megengedi az államfő beleegyezésével új hitbizományok létesítését is, tehát a magasztos szólam mely az 1.§.-ban a nyilvánvaló szemfényvesztést szolgálta a 66.§-ban végleg el lett ködösítve.

Ugyancsak a 936:11.tc.hozta létre a hitbizományi- kisbirtok intézményét, mely a közép és nagyparasztok, aktuális szóval élve a "kulákok" érdekeit volt hivatva megvédeni. A felaprózódástól védte meg a paraszti nagybirtokos osztályt. Előfeltétele volt, hogy a hitbizományrendelő legalább 30 holdat kösön le, a rendszer szempontjából fedhetetlen

legyen, és a közigazgatási bizottság gazdasági albizottsága engedélyezze./1936:11.tc. 78,79,80. §§-i/

Igen hasonlít a csládi hitbizományhoz. A rendes öröklés nem alkalmazható s özvegyi örökjog tárgya se lehet. A hitbizományi örökösnak köteleességévé teszi a törvény, hogy kötelesrészre jogosult családtagjainak tartást s illő kiházásitást biztosítson. Ig y alapja lett az egész egy földharácsolásnak, amennyiben a törvényileg védett birtokos, hogy minden gyermekének tudjon juttatni halála utánra valamit, minden erejével azon volt, hogy a kötött birtok mellé még legalább ugyanannyi szabadforgalmu birtokot összevásároljon. Célját tehát nem érte el, s így nem a nincstelenség megszüntetését, hanem a szegényebb pa-

raszti tömegek maroknyi földjeinek összevásárlásához vezetett.

Tulajdoni korlátozás volt a telepítésről szóló 1936:26.tc. A törvény célja, hogy olyan helyeken ahol földben bőség mutatkozik más vidék nincstelen parasztjait, földmunkárait telepítsék le az ott kisajátított földbirtokokra. Gyakorlati megvalósításra soha nem került sor, annál is inkább, mivel komoly intézkedések a nagybirtokok megszüntetésére soha nem történtek, és így földbőség sehol az országban nem volt. Nagyobb szabású telepítés egyedül a bukovinai csángók Bácskába való telepítésével történt, azonban bácskai kiülőzött szerbek birtokaira. Így a törvény gyakorlati elintézését soha nem nyert.

Mint egy letűnt kor emlékét említhet-

jük meg a haditelek és vitézi telek intézményét, melyek szintén a birtok megkötöttségét jelentették.

Fentebb már foglalkoztunk a tulajdoni korlátozások terén a szomszédjoggal. Most az építkezés, illetve telekfelhasználás tulajdoni korlátozására akarok kitérni, az egyén és a köz viszonyait tartva szem előtt.

Az 1937:6.tc. a városrendezés és építésügy terén hozott jelentős újítást. Ez a törvény kimondja, hogy minden városnak meg kell állapítania városrendezési tervét. Ennek a tervnek részlegesnek, pontosnak és a kultúra fejlődésének megfelelőnek kell lenni. Ennek megfelelően a város területén telekfelosztáshoz, építkezéshez a városi műszaki ügyosztály engedélye szükséges. Új építettő a telkére

köteles a városi víz gáz villany szolgáltatást saját költségén bevezettetni.

Uj utcák létesítése érdekében történő telekelvonásnál kisajátításnak van helye és ebben az esetben kisajátítást a város csak akkor tartozik fizetni, ha a kisajátított terület a telek egy harmadánál nagyobb, s ebben az esetben is csak az egyharmadot meghaladó többletért. A háztulajdonos a kisajátított telken lévő házát, épületeit lebonthatja és elvitetheti. Ha több telket a telkek alakja miatt nem lehet a szabályoknak megfelelően beépíteni, telekhatárrendezésnek, ha pedig valamely telek alakja, fekvése miatt a szabályoknak nem megfelelően használható, telekátalakításnak van helye.

Helye van kisajátításnak városi köz-

kulturális,- és közegészségügyi intézmények létesítése szempontjából is.

Ha valamely épületen szobor, torony vagy más dísz az utca vagy tér képét rontja, a város annak lebontását kártérítés nélkül is elrendelheti.

Ipari üzemet a város belterületén csak a városrendezési terv szabályainak megfelelően lehet létesíteni, vagy folytatni. A már létesített és az új városrendezési terv rendelkezéseinek nem megfelelő ipari üzemet a város külterületére kell áthelyezni. .

A tulajdonjog természetéből önként felvetődik az a kérdés, hogy a telek tulajdonosának joga meddig terjed ki a föld belsejében és a telke fölött lévő levegőben. A természetes az volna, ha a telektulajdonos úgy

le - mint felfelé korlátlan tulajdonjoggal ~~bir~~ birna. Ebben az esetben az összes telektulajdonosok a föld középpontjában szomszédok lennének, a levegőben pedig tulajdonjoguk a világmindenség mérhetetlen messzeségeibe nyúlna. Közérdekből fontos az, hogy a telektulajdonosok eme korlátlan hatalma csorbitást szenvedjen. Nem volna még elvben sem okszerű fenti helyzet, mivel a tulajdonos nem tudná hatalmi körébe vonni ugyse telkét képező földréteget és levegőt. A helyes felfogás itt az, hogy a telektulajdonos tulajdonjoga addig terjedhet, amíg uralma alatt tudja tartani az említett telekrészeket. Még e mellett a felfogás mellett is szükséges azonban, hogy a telektulajdonos bizonyos esetekben korlátozva legyen telkének használatában.

A föld belsejében nagy mennyiségben található ásványok adják meg eme problémának igazi értelmét. Az 1811:6.tc.a kőolajtermékek az 1868:11. 1875:50. és az 1911:7.tc-ek pedig a kősó kibányászását állami monopóliumnak deklarálta, és így a telek tulajdonosa nem rendelkezhetik a telkén található eme közérdekű cikkek felett. Röviden összefoglalva tehát a föld belsejében található közérdekű ásványi termékek kibányászását, feltárását az állam magának tartja fenn, s a tulajdonjog ilyen formában korlátozást szenved.

A telek felett lévő levegőtér szintén korlátoztatik annyiban, hogy a tulajdonos tenni tartozik, hogy telke felett telefon, távíródrótokat vezessenek át, amennyiben az neki kimondott hátrányt a telek használhatósá-

ga szempontjából nem jelent. A vezeték tulajdonosa esetleges építkezéseknél a huzalokat a telektulajdonos kívánsága szerint tartozik fentebb vagy lentebb helyezni.

Mindeme tulajdoni korlátozások egy letűnt világ, egy önmagát kiélt rezsim próbálkozásai voltak. Szerepüket nem tudták betölteni úgy mint ahogy azt a törvények indokaikban hirdették. Hiába volt a hitbizomány, a családi kisbirtok, vitézi telek, földbirtok-reform stb. melyek a rendszer megkövesítését voltak hivatva előidézni, midőn a nép milliói kisémmizve, rabszolgasorsban, egyik napról a másikra tengetve életüket szenvedtek, túrtak tudva vagy legalább érezve azt, hogy jönni kell egy kornak midőn az elnyomottak felkelnek, a félig halottak feltámadnak, a-

mikor kezükbe vehetik a saját sorsuknak intézését, s mindazt ami eddig a ~~eddig~~ a nép megcsufolása volt,- ~~az~~ törvényhozást,- saját maguk a nép dicsőségévé változtathatják.

1945 március 15.-én a magyar szabadság ünnapén kelt a 600/945 M.E. sz. rendelet, melynek célja, hogy ^{mint} 1.§-ában mondja,-" a nagybirtokrendszer felszámolásával valóra váltsa a magyar földmives nép évszázados álmát és birtokába adja ősi jussát, a földet."

Történelmünk folyamán kétségtelenül ez a rendelet, melyet később az 1945:6.tc. szentesített, volt a legjelentősebb tulajdoni korlátozás. Meg kell álljunk tehát ennél a fontos lépésnél, mely minden idők legjelentősebb és legnagyobb problémáját, a magyar nincstelen paraszti tömegek földhözjuttatá-

sát oldotta meg, s mely azért bir hatalmas jogi fontossággal, mivel az évszázadok szentesítette kizsákmányolást a magyar agrártársadalom körében nagyrészt megszüntette.

"A feudális nagybirtokrendszer megszüntetése biztosítja az ország demokratikus átalakítását és jövő fejlődését, a földesuri birtokok parasztkézre adása megnyitja a politikai, társadalmi, gazdasági és szellemi felemelkedés útját az évszázadok alatt elnyomott magyar parasztság előtt"/id. r. 1§. 2. bek./

Mint idézett rendelet I. fejezet 2.§-a előírja " az állam a földhözjuttatás céljára földalapot létesít, amely e rendelet alapján elkobzott, kártalanítás mellett igénybevett /kisajátított/ továbbá az államkincstár

tulajdonát képező földbirtokokból áll".Tehát komoly tulajdoni korlátozást rendel el,ami napjainkban már mind meg van valósítva.

Az 1945:6.tc. II. fejezete a földbirtok elkobzásáról szól. Az e fejezet 4.§-ában feltüntetett személyek tulajdonát képező minden ingatlant kártérítés nélkül kell elkobozni. E § a háborus bűnösökről szól, a következők, 5, 6, §§ pedig részletesen magyarázzák meg, hogy a háborus bűnösök, nyilasok, és volksbünd-tagok alatt kiket kell érteni.

A 7.§ elrendeli, hogy a 4-6 § alá tartozó személyek tulajdonát képező földbirtokok teljes egészükben élő és holt gazdasági felszerelésükkel, a rajtuk lévő épületekkel az államra szálnak, valamint ezen személyek belsőiségei is. Méltányos esetben a lakóház és 600

négyszögölnél nem nagyobb terület visszahagyható a volt tulajdonosnak. Az elkobzásra az ajánlást a Községi Földigénylő Bizottság teszi, a végleges döntést pedig a 4, 5, 6, §-ok értelmében a Megyei Földbirtokrendező Tanácsok hozzák. A törvény III. fejezete a földbirtok megváltásával foglalkozik.

A 9.§ szerint az 1944 évi január első napján fennállott tényleges birtokállapotot kell figyelembe venni, úgy, hogy egy művelés alatt álló ingatlant, szántó, legelő- egybe kell venni.

A megváltás alá kerülő birtokok igen jelentős és komoly tulajdoni korlátozást szenvednek. Az ilyen minőségű földbirtokok 100 katasztrális holdon felüli részét, Budapest határától 30 km-es körzetben pedig 50 kataszt-

rális holdon felüli részét megváltás alapján, földhözjuttatás céljára igénybe kell venni. Az 1000 kat. Holdat meghaladó minden ingatlant, társulatok, bankok ingatlanait teljes egészükben igénybe kell venni. A 100-1000 kat. holdig terjedő birtokoknál, valamint községi és egyházi birtokoknál a terület nagyságára való tekintet nélkül 100 kat. hold mentes a megváltás alól.

Ha azonban valamely községben földosztás céljaira ezen földekre is szükség van, a meghagyott földeket is ki kell osztani és a megváltást szenvedőnek az ország más részében kell azonos minőségű 100 kat. holdat juttatni.

Csak helyeselni tudjuk u.e. fejezet 13.§-ában lefektetett ama rendelkezést, hogy

mindazon 5 kat. holdon felüli birtoknak, melyet a törvény életbelépése pillanatában valaki birtokol, ha tulajdonosa 1939 szept.1. után vette és nem élethivatása a földművelés, az 5 kat. holdon felüli részt teljes egészében igénybe kell venni. A törvényhozó bölcsesége és széles körűtekintése látszik meg ebben a rendelkezésben. Nm volt helyes, hogy olyan személyek, akik különben birtak megélhetéssel azt a földet, melyet se szeretni, se magukénak érezni teljes egészében nem tudtak, mivel azt csak akkor látták, mikor a bérleti díjért kimentek a tanyára, s melytől minden olyan esetben, mikor nem hozta azt a hasznót amit vártak, szabadulni igyekeztek, elvonják attól a paraszti tömegtől melynek élethivatása, vágya, mánedene a föld volt, melyért e-

zer éven át küzdött, vérzett, amelyből jött, ahol ősei feküdtek s mely nem nyújtotta még a kenyeret se nekik.

A törvényhozó tovább ment s megmutatta, hogy bölcseségben vetekszik a régrend törvényhozásával. Fölülmulja, mert míg ott minden igyekezet, minden bölcsesség azt az egy célt szolgálta, hogy a társadalmi egyensúlyt kevés áldozat árán fenntartsa, és adtak azért, hogy az ország egy rétegét szembe tudják állítani a nagyobb tömeggel s a hatalmi súly birtokában teremtsenek maguknak és csatlósáiknak viszonylagos jólétet, addig itt személyi válogatás nélkül mindenki, aki a földmiveléssel azelőtt is foglalkozott, gazdasági cseléd, béres, földmunkás, kik egy életet dolgoztak végig másnak és igen rutján jutottak annyira, hogy saját házukban lehajthassák a

fejüket és még a temető se volt az övék, földet kaptak.

Gondolt a törvény arra, hogy a mezőgazdaság továbbfejlesztését elősegítse. Ennek a célnak érdekében rendeli, hogy a mintagazdaság céljait szolgáló, szakoktatás szempontjából fontos mezőgazdasági ingatlanokat nem lehet kisajátítási eljárás alá vonni, sőt újabb mintagazdaságok és kísérleti gazdaságok céljaira a földreform során megfelelő területeket kellett kihasítani.

Kulturális célokra korábban rendelt ingatlanok felülvizsgálására a minisztériumok kiküldötteiből alakult bizottság létesítését írja elő a törvény annak felülvizsgálására, hogy a kulturális célvagyon valóban betöltie feladatát s esetleg van-e más vagyó-

na, melyből a kulturális feladat megoldható, illetve , hogy az egész vagyonra van-e szükség ennek a célnak érdekében.

Ha fenti esetek valamelyike fennáll, teljes vagy részleges tulajdonelvonásnak van helye. Mindenesetre a célvagyonok legnagyobb kiterjedése 100 kat. holdnál több nem lehet. ha a bizottság úgy találja, hogy a célvagyon eddig is betöltötte feladatát sőt a közcél úgy kívánja meg, hogy a vagyon nagyságát ~~e-~~ ~~mekni kell~~, akkor a kormány gondoskodik arról, hogy ez megtörténjék az elkobzott vagy megváltott földekből.

Fontos rendelkezése a törvénynek, hogy 20 kat. holdat meghaladó szőlőbirtoknak a 20 kat. holdon felüli részét megváltásra ítéli a törvény azzal a kikötéssel, hogy mind a meg-

váltott mind pedig a megmaradó ingatlan továbbra is szőlőművelésre használható.

Az eddig községi közbirtokossági tulajdonban volt leglők megváltás alól mentesek azzal a megszorítással, hogy ahol a szükségletet meghaladja a fölös terület igénybe vehető.

Ugyancsak megváltás alá kerül minden 10 kat,holdnál nagyobb erdőterület. Ha azonban ezen erdő 100 kat. holdat együttesen ki nem tevő földbirtok tartozéka, a földalapból helyette juttatni kell a tulajdonosnak.

Pontos,közszempontból elsőfontosságú problémát old meg a törvény, midőn 10-100 holdig a fásításra szánt területeket az állam vezetése alatt a község tulajdonába, ezen felül pedig állami tulajdonba helyezi.

Rendelkezik a törvény az ingatlanhoz tartozó gazdasági felszerelésekről is. Ezek is osztoznak a tulajdon sorsában és a volt tulajdonosnak ezekből csak annyi maradhat meg, amennyi szükséges meg nem váltott földjének műveléséhez.

A IV. fejezet a juttatás módozatairól rendelkezik. Meghatározza a telekkönyvezést és megállapítja azt, hogy ha az ujonnan földhözjuttatott két egymás után következő gazdasági évben elhanyagolja a föld megművelését, az tőle kártérítés nélkül visszavonható.

Az V. fejezet megállapítja a birtokegységet, azaz azt, hogy mi az a legnagyobb juttatás amit egy személy kaphat. Ezt 15 kat. holdban állapítja meg, a 36.§ szerint előnyben részesítendőök részére pedig 25 kat.holdban.

állapítja meg mint legfelső határt úgy, hogy előbbi esetben 3, utóbbi esetben pedig maximum 5 kat. hold terület lehet ebből szőlő vagy gyümölcsös.

A VI. fejezet az igényjogosultságot állapítja meg, a VII. a kártalanítás módzatait, a VIII. pedig a vegyes rendelkezéseket tartalmazza. A IX. fejezet a büntető rendelkezésekről a X. pedig az érvényességről szól.

Az idézett rendelet, melyet mint fentebb említettem a 945:6.tc. törvényerőre emelt s így teljes egészében törvénynek kell tekintenünk, kihirdetése napján 1945 március 15-én lépett életbe, s végrehajtását azonnal meg kellett kezdeni.

Fenti 600/945 sz. rendelet végrehaj-

tására számos rendelet kelt, melyek az idézett törvényerőre emelt rendeletet részleteiben oldották meg. Ilyenek voltak a 33.000/945 F.M. sz. rendelet, mely a 600/945 sz.M.E. rendelet 51.§-ával kapcsolatban, a 2400/945 sz. F. M. rendelet mely a fenti M.E. rendelet 22,- 37 - és 51.§-aiban foglaltakkal kapcsolatban, az 5600/945 F.M. rendelet mely az 51. § felhatalmazása alapján tartalmaz fontos végrehajtási rendelkezéseket. Fentieket röviden I. II. III. végrehajtási rendeleteknek nevezzük.

A következő évben az 1946:9.tc. a telepítésről és a földreform befejezésének előmozdításáról szól. Az alaprendelet alapján az abban lefektetett irányelvek szigorú szemelöttartásával továbbviszi a nagy munkát a

megvalósulás felé. Ezt egészíti ki a 185000/946.F. M. rendelet. A földreformot befejezi a 947. évi 5.tc. és a 132000/947 F.M. rendelet valamint a 12200/947 KORM.sz. rendelet, mely a magyarországi volksdeutschok ingatlan és ingó vagyonának elkobzásáról és az említett személyek Németországba való telepítéséről szól.

Hatalmas vívmánya fiatal demokráciánknak, hogy keresztül tudta vinni a köz szempontjából fontos ipari üzemek, bányák, bankok s a demokratikus nevelés legnagyobb fontosságú intézményeinek az iskoláknak az államosítását is. Ezen a téren még nem jutottunk el a végső állomásig, de az eddigi eredmények is azt bizonyítják, hogy céltudatos tervekkel, gondos körültekintéssel jár el a kormányza-

tunk s a nép akaratát érvényre juttatja.

Ezzel kapcsolatban is komoly lépéseket tett jogalkotásunk. Az 1946:13.tc.a szénbányák államosításáról és a földtulajdonosi szénjogok megszüntetéséről szól. Ezzel a szén is kivett ásvány lett s a köz szempontjából oly fontos tüzelőanyag nem képezheti többet magántulajdon, a kizsákmányolás tárgyát. Számos rendelet egészíti ki a törvényt mely a végrehajtás módozatait tárgyalja.

A villamosművek és erőmű telepek magántulajdomból való elvonásáról az 1946:13. és 1946: 20. tc.-ek és nagyszámu rendelet intézkedik. A bauxit-bányászat államosítását és az alumíniumipar államosítását az 1948/13. tc. rendeli el. Egyes ipari vállalatok állami tulajdonba való vételéről az 1948:25.To

intézkedik.

Mindeme törvényekkel kapcsolatban számos ~~rendelet~~ rendelet állapítja meg a tulajdonkorlátozás módozatait, az államosítások végrehajtását és az új helyzettel elő álló hivatalok és végrehajtó szervek felállítását.

A bankokat az 1947: 30.tc. államosította, s ezzel pénzforgalmunk, hiteléletünk ki lett véve a lelketlen pénzemberek irányítása alól, hogy a demokráciát szolgálva, annak céljait valósítsa meg, elősegítve az ország gazdasági felemelkedését.

Bár nem teljesen az, de tulajdoni korlátozásnak vehetjük az 1947:17.tc 4.§-ában foglalt felhatalmazás alapján kiadott 10070/947 Korm. sz.rendeletet, mely az ipari üzemeknek előírja a hároméves terv megvalósí-

tása érdekében, a tervszerű termelést. Részletterv kidolgozását rendeli az üzemek részére s ellenőrző szervet állít fel a Tervhivatalt, hogy a tervben lefektetett célok meg legyenek valósítva, és korlátokat szab az üzem bevételeinek hovafordítása érdekében. Eme korlátozás erősen érinti a vállalatokat, mert tulajdonukkal, a pénzzel, a termelt áruval nem azt csinálnak ami a vezetőknek tetszik, hanem azt teljes egészében a kollektív társadalom érdekében oda és olyan beruházásokra kell fordítsák, ahol és amelyekre a továbbiakban a társadalomnak legjobban szüksége lesz. Tehát nem engedi a korlátlan profitra való termelést, hanem kényszeríti minden egyes ipari vállalatot, hogy hozzájáruljon a következő kor, a szocializmus alapjainak lefekte-

téséhez.

Az 1948: 26.tc. a külföldön tartózkodó egyes személyek magyar állampolgárságának megvonásáról és elhagyott vagyonuktól való megfosztásáról szól, a 948:27.Tc. pedig a 1946 évi 20.tc 4.§-ában meghatározott egyes villamosművek energia-telepeinek és távvezetékeinek állami tulajdonba vételéről és a villamos-energia gazdálkodással kapcsolatos egyéb rendelkezésekről, a kártalanítási javaslatok benyújtására meghatározott ~~hag~~áridő meghosszabbításáról.

Az 1948 év legutolsó jelentős tulajdonkorlátozó törvénye a 948.évi 33.tc.mely nem állami kezelésben lévő iskolák állami kezelésbe vételéről szól. Ezzel a törvénnyel jogalkotásunk, mely a demokratikus fejlődés

előmozdítására tette meg az itt ismertetett hatalmas lépéseket lezárult.

Kétségtelen voltak kisebb-nagyobb meg-
rázkodtatások a tett intézkedések miatt, de
a célt amit demokratikus kormányzatunk maga
elé tűzött elértük.

Az 1922 november 12-én kihirdetett o-
rosz magánjogi törvénykönyv 1.§-a szerint a
" magánjogokat törvényes védelem illeti meg
kivéve azokat az eseteket, midőn azok saját
szociális és gazdasági rendeltetésükkel el-
lentétesen gyakoroltatnak."

A fejlődés útjának nehezebb részét már
megjártuk. Hátra van még a kisebb a könnyebb
út, melyet végig kell haladjunk, hogy megvaló-
sithassuk mindannyiunk közös célját, a tisz-
ta, emberi jogokon felépülő szocializmust.

Hatalmas nevelésre van szüksége a tömegeknek, hogy belássák mennyire helytelen volt a képzelt jogok utvesztője, melyben csak egyesek tudtak eligazodni, s mennyivel könnyebb és jobb egy mindenki által, mindenki számára épített szocialista társadalom. Ha rájönnek arra, hogy ember embernek nem lehet rabszolgatartója, s mindaz amit emberi jogoknak tekintettek a múltban, megcsufolása volt a jog igazi értelmének, akkor többé nem a miszticizmus kódébe burkolt valamit fogja jelenteni a jog, hanem az emberi megbecsülést, egymás iránti szeretetet, s a közös munka közös, mindenkinek egyformán járó gyümölcsét.

Ennek a szellemnek hatása alatt kell jogunkat továbbfejlesszük. El kell tűnni a jogászai praktikának a jogi életből. A parag-

rafus ne a csürés-scavarás jelképe, hanem az igazság kulcsa legyen. Ezt pedig úgy tudjuk elérni, ha a jog a mindennapi életnyilvánulásokat fogja jelenteni, s a természetesnek vélt közerkölccsel megegyezik. Szem előtt tartjuk mindig azt, hogy a népé az állam, a népé minden, tehát a népé a jog is. Az ő akaratának kell megnyilvánulni jogi alkotásainkban, s akkor nem fog előfordulni, hogy mint a múltban, egy kis része az országnak élvezi a napos oldalt, a nagyobbik része pedig az árnyékban fázik, s onnan még módja se legyen a másik oldalra átjutni.

Részesüljön, mint az orosz magánjog fentidézett §-a mondja a magánjog védelemben de csak addig, amig szociális és gazdasági rendeltetésével nem ellentétesen gyakorolta-

tik.

Igy kialakíthatjuk országunkban a bé-
ke és boldogság honát, s megvalósíthatjuk a
kizsákmányolásmentes szocialista társadalmat.

W K 10001/1954